

Till
Integrations- och
Jämställdhetsdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över Rörelser i tiden – slutbetänkande av utredningen om den statliga folkrörelsepolitiken i framtiden (SOU 2007:66)

Inledning

SIOS, Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige utgör en plattform för 15 olika etniska organisationers samverkan kring gemensamma frågor. Som intresseorganisation är SIOS och medlemsorganisationernas målsättning att delta och påverka samhällsutvecklingen utifrån tre perspektiv. Det första är det egna (som grupp) när det gäller identitet, språk och kulturfrågor inom ramen för det mångkulturella samhället. Det andra har medlems- och medborgarperspektivet och syftar till att uppnå jämlikhet samt främja mångfald både inom integrationspolitiken och den generella politiken. Det tredje är att vi vill delta och vara subjekt i utveckling av det demokratiska samhället och på så sätt aktivt motverka de hinder som finns ex. diskriminering.

SIOS och medlemsförbunden varav de flesta varit aktiva mer än 20 år utgör en etablerad del av den svenska folkrörelsefamiljen. Organisationerna har stor betydelse för medlemmarna och utgör idag en röst i specifika frågor. Det som skiljer oss från de flesta organisationerna är att våra medlemmar (drygt 90 000 samlade i över 400 föreningar i hela landet) uppdrar oss att föra fram många och vittskilda frågor och driva omfattande verksamhet inom flera samhällssektorer och för alla åldrar.

Den sammansatta rollen gör att etniska organisationer är beroende av stark infrastruktur för att tillmötesgå både medlemmarnas och samhällets önskemål och krav. Statens bidrag som genomsnitt per SIOS medlemsförbund är c:a 300.000 kronor/år både som organisations- och verksamhetsstöd. Bidragsnivån är lägre än när organisationerna bildades. Detta beror på att den totala anslaget för bidragssystemet är detsamma trots antalet organisationer har femdubblats. Statens stöd till en jämförbar organisation i annat system är i genomsnitt fem gånger större. Insikten om dessa förhållanden är viktig att ha i åtanke när man sätter mål och läger förslag för den framtida folkrörelsepolitiken.

Sammanfattning

SIOS yttrande utgår dels ifrån principiella överväganden när det gäller utredarens (i det vidare utredningen) förslag, dels utifrån de påföljande processer, främst förestående propositionen, men också de förväntade initiativ som skall tas inom regeringskansliet.

SIOS anser att utredning har gjort ett gediget arbete, varit lyhörd och tagit till sig synpunkter och förslag som kommit fram vid dialoger och olika aktiviteter under utredningens gång. Utredningen har synliggjort och öppet fört resonemang om de olika frågeställningarna kring folkrörelsens betydelse, historia, nuläge och framtiden.

Utredningen har lagt fram flera konstruktiva och välavvägda förslag. Styrka i dessa förslag är att man i tidigt skede, som utgångspunkt, tagit ställning för föreningslivet och dess demokratiska betydelsen för medborgarna (dvs. organisationsmedlemmar) och samhället i stort.

SIOS ansluter sig till förslagen om att: folkrörelsepolitikens mål och syfte står fast. Alla har plats i folkrörelsefamiljen. Utgångspunkten är organisationens självidentifikation/ identitet, att bejaka den svenska modellen i internationell jämförelse, att folkrörelserna är demokratis grundbult, samordning av folkrörelsepolitiken och inrättande av Delegationen för samverkan och samråd. Dessa utgångspunkter är förutsättningar för en långsiktig och hållbar relation mellan staten och de ideella organisationerna. Förordningen är en grund för långsiktighet och tydliggörande om vilka bidrag är resultatstyrda; grundbidraget och anpassningen av anslaget om nya organisationen blir bidragsberättigade är förutsättningar för oberoende och bra verksamhet. Forskning om det civila samhället är av stort betydelse.

Utredningen brister bland annat i otillräcklig genomlysning/analys och därmed uteblivna förslag gällande: nödvändigheten av större insatser (resurser) för att uppnå på, alla nivåer, målen för folkrörelsepolitiken, obalansen i förutsättningarna mellan olika organisationerna/ system, hinder för samverkan inbyggda i de sektorsvissa system/bidrag som föreslås, möjlighet till att tidigarelägga beslut (till vårbudget) om bidrag och förslag till åtgärder för att främja förtroendevaldas deltagande på alla nivåer.

SIOS vill starkt betona betydelsen av att regeringen inom ramen för den förestående propositionen, översyn av förordningar, omstrukturering bland berörda myndigheter, utformning av spelregler och förestående processer när det gäller samordning och inrättande av delegationen tar in de förslag och synpunkter som kommit fram från remissinstanser. Dessutom är en snabb implementering och uppföljning viktig för förtroende och fortsatt dialog.

2 Nya rörelser i det civila samhället

2.1 Folkrörelsepolitikens mål och syfte

SIOS anser att det är bra att utredningen fastslår att målet för folkrörelsepolitiken om att människor skall ha bästa möjliga förutsättningar att bilda olika typer av folkrörelser och föreningar står fast. Detta särskilt utifrån de senaste årens som inneburit allt större ifrågasättandet av folkrörelsens betydelse när det gäller att utveckla, fördjupa och bredda demokratin och den påtagliga förskjutningen mellan att vara en röst mot att ge service.

2.2 Folkrörelsebegreppet

Utredningen har på ett insiktsfullt och neutralt sätt tagit upp viktiga frågeställningar kring definitionen av folkrörelsebegreppet, nya sociala rörelser och likheter och skillnader mellan gamla och nya folkrörelser. SIOS stödjer utredningens perspektiv om att alla har plats i den svenska folkrörelsefamiljen dvs. både de som står för tradition och kontinuitet och de som förnyar både genom nytt verksamhetsinnehåll och nya organisationsformer.

2.3 En internationell jämförelse

Den internationella jämförelsen, om än begränsad, ger enligt SIOS två viktiga svar. Det ena är, vilket utredningen synliggör och bejakar, att den svenska mångfacetterade folkrörelsens främsta uppgift är att breda den demokratiska infrastrukturen, vara en röst för medborgare/medlemmar och komplement till den offentliga. Det andra svaret är att man är i större grad självfinansierad än man från statsmakten (som är bidragsgivare) hävdar och genom detta ställt allt större krav på föreningslivet. Dessa fakta är enligt SIOS viktiga utgångspunkter för framtiden både när det gäller motiv för och nivån på det statliga stödet.

2.4 Den ideella sektorns utveckling i Sverige 1992-2002

Utredningens genomlysning av den ideella sektorns utveckling är gedigen. Däremot lutar man sig lite för mycket på den senaste forskning och SCB statistik när man drar slutsatser. Slutsatserna är generella utan att konstatera att det finns brister i bakgrundfakta på så sätt att den beskrivna bilden inte motsvarar verkligheten när det gäller folkrörelsen i sin helhet.

Visserligen har man rätt när man bland annat påpekar ett allt större professionalisering och ökande antal anställda, men man tar inte upp orsaker. En av de mer påtagliga orsakerna är statsmakten vilja att i allt större omfattning tillgå resultatstyrda bidrag och viljan att hitta enkla kanaler för att kommunicera ut för att legitimera vissa beslut. Detta försätter organisationerna, särskilt röst och intresseorganisationer, i ett ogynnsamt läge. I sin strävan att påverka utvecklingen och främja medlemmarnas intresse tvingas man ha professionellt beredskap för att huvudtaget kunna möta den snabba och kunskapskrävande processen vars dagordning och villkor styrs av den mest resursstarka partnern – statsmakten.

En annan viktig orsak är att man jämför traditionella folkrörelser, med sina tröga demokratiska processer, med aktörer som belastas med färre villkor. Därigenom får dessa aktörer utrymme att agera på ett marknadsmässigt sätt. I det avseende är det viktigt notera att utredningen har tagit ställning att medlemmar/medlemskap är en förutsättning för organisationernas demokratiska uppbyggnad.

2.5 Ett demokratiskt dilemma

Utifrån nämnda resonemang är det olyckligt att utredningen ifrågasätter hur representativa är organisationernas företrädare. Detta är en principiell fråga om man månar om ett fritt och oberoende föreningsliv. Vi har förståelse för utredningens utgångspunkt om betydelsen av att organisationer företräds av flera förtroendevalda, men orsaker till utvecklingen bör sökas i vad vi anför ovan dvs. att samråd sker på departementets/myndigheters villkor (nästan dagligen) och att den snabba processen kräver sakkunskap. Utredningen, trots den insikten, lägger inte konkreta förslag hur de förtroendevalda inom alla organisationer och hela landet skall få bättre möjligheter att delta.

Utredningen gör också ett viktigt iakttagande att i den rådande situationen finns risk att de etablerade organisationerna gynnas både ekonomiskt och när det gäller inflytande. Under utredningens gång har SIOS fört fram, utan att få gehör, förslag som går ut på att alla folkrörelser skulle samlas under de grundläggande gemensamma villkor som utgångspunkt, för att därefter i en av monopoliserad politik sektor agera som likvärdiga aktörer. Detta skulle enligt oss skapa grund för ett gemensamt förhållningssätt och lika behandling.

2.5.5 Föreningslivet och den politiska integrationen

Utredningen har tagit upp frågan om huruvida man skulle villkora stödet till organisationerna med att aktivt arbete mot diskriminering. SIOS delar utredningens ställningstagande om att inte villkora stödet utifrån dels det principiella om att organisationerna skall vara oberoende och fatta egna beslut i demokratisk ordning, dels utifrån att utredningens övervägande hänförs till deltagande och inflytande i grupp (organisations) perspektiv.

Diskriminering är en samhällsfråga och berör alla delar av den generella politiken. I grund och botten handlar det om vilket samhälle vi vill ha och huruvida diskriminering skall utgöra hinder för en demokratisk utveckling.

Kravet på aktivt arbete mot diskriminering på alla grunder, enligt SIOS, finns redan i de grundläggande principerna för villkor för bidrag (demokratisk uppbyggnad, demokratiska värderingar, demokratins idéer och lagstiftning) och utgör en grundläggande förutsättning för erkännande och bidragsberättigande. Uppföljning och utvärdering huruvida man lever upp/följer principer ska ingå i återrapporteringen av verksamheten. En modell liknande den som används för uppföljning av jämställdhetsfrågan kan tas fram och tillämpas.

Vi förmodar att utredningen tar fasta på att personer med utländsk bakgrund är, trots omfattande deltagande, inte representerade inom ex. folkbildningen och idrotten. Vi anser dock att själva representationen inte är lösningen, utan ser mer möjlighet att utifrån föra in förslag som leder till inre förändring. Problemet som vi upplever är mer att de stora bidragssystemen monopoliserar inte bara verksamhet och resurser utan även att de "äger frågan" och därmed inte förmår eller anser sig inte behöva förändras.

För att främja förändring, enligt SIOS syn, skulle utredningen dels tagit ställning (utrymme fanns i uppdraget) om lika behandling av ideella organisationerna inom samma bidragssystem och villkor, eftersom man väljer att ha olika bidrag och olika sektorer. Detta skulle synliggöra statens principiella inställning men också ge de etniska organisationer verktyg att vara subjekt i processer för större deltagande.

3 Den statliga folkrörelsepolitikens inriktning, omfattning och utformning

3.1 Samordningen av folkrörelsepolitiken

SIOS stödjer förslagen om att arbetsgruppen för folkrörelser får en beredande roll och att en samlad översyn av Regeringskansliets processer och organisation görs i syfte att skapa ökat utrymme för tvärssektoriell beredning.

SIOS stödjer förslaget om samlad kommunikationsstrategi rörande kunskapsbas och offentlig webbplats för samlad information kring folkrörelsefrågor och forskning. Förslaget bör enligt

SIOS breddas med att kartlägga vilka behov (omfattning/karaktär) som finns och vilka särskilda insatser som behövs inom folkrörelseorganisationerna. Detta för att dels ta del av informationen/kunskapen, dels för att tillföra kunskap i syfte att uppnå målsättningen om en källa till kunskap och information för både aktörer inom och utanför folkrörelsesektor/politiken.

3.3 Nya former för samverkan och samråd

SIOS ansluter sig till förslaget om att regeringen inrättar en delegation för regelbundet återkommande samråd i generella frågor som berör folkrörelsepolitiken mellan staten och den ideella sektorn. Vi ser delegationen som ett steg på vägen till att relationen/samrådet blir mer jämbördig och att folkrörelseorganisationer återigen blir ett subjekt i processer som berör dess medlemmar men också i samhällsutvecklingen i stort.

SIOS anser att det är rymligt att en sådan delegation utses av regeringen med ansvarigt statsråd som ordförande och med sekretariat på det departement som ansvarar för den generella folkrörelsepolitiken. När det gäller sammansättning och företrädare för föreningslivet anser vi att de skall vara dels förtroendevalda inom organisationer, dels i möjligaste mån återspegla föreningslivet i stort.

Genom den föreslagna mandatperioden om två år har man möjlighet att förnya och berika delegationen. I sammanhanget anser SIOS att en förtroendevald är den person som organisationen utser genom egna beslut som representant. SIOS stödjer utredningens vilja och förslag om att stärka de förtroendevaldas ställning och deltagande men saknar genomlysning av nuvarande situationen. Vi menar att, förutom inom de större organisationer, är förtroendevalda generellt i en ganska utsatt position. Detta beror delvis på att de små och mindre organisationer saknar resurser och stödjande infrastruktur, men främst är det fråga om förtroendevaldas utsatta situation på arbetsmarknaden där det ideella engagemanget är inte tillräckligt uppskattat och kan vara nackdel för den enskilde när det gäller den egna anställningen och karriären. Detta gör att SIOS anser att om man på riktigt vill stärka de förtroendevaldas position måste man skapa långsiktiga förutsättningar genom exempelvis överenskommelse mellan arbetsmarknadsparter (detta kan ses som deras bidrag) och lagstiftningen (förtroendemannalagen) samt att regeringskansliets arbetsformer kan visa större flexibilitet och anpassningsförmåga så att hänsyn till de förtroendevaldas villkor kan tas, t ex genom att anordna helgmöten.

3.4 En process för utformning av spelregler

SIOS är positiv inställt till utformningen av spelregler i Sverige när det gäller relationer mellan statsmakten och föreningslivet. Förutsättning för ömsesidighet och långsiktigt hållbar relation är att de grundas på vissa grundläggande principer som: självständighet och oberoende, öppenhet och insyn, dialog, mångfald och långsiktighet. SIOS deltar i den nu pågående dialogprocessen och kommer att föra fram flera förslag och synpunkter.

4 Den statliga bidragsgivningen till ideella organisationer

4.5 Utformningen av bidragssystemen

SIOS ansluter sig i huvudsak till förslaget gällande utformning av bidragssystemen och principer när det gäller den statliga styrningen av bidrag till ideella organisationer. SIOS

tillstyrker att det ska finnas övergripande mål/syften för alla bidragsformer, detaljerade mål för alla bidrag utom för organisationsbidrag, god ekonomisk redovisning återrapporteringskrav och oberoende utvärderingar.

Trots behovet av långsiktighet och bred politisk förankring föreslår utredningen inte att bidragsgivningen grundas på riksdagsbeslut eller regleras i lag. Desto viktigare enligt SIOS är utredningens förslag om att i större utsträckning reglera genom förordning, särskilt för bidrag som inte har detaljerade mål (organisationsbidrag) och är av mer permanent karaktär.

Då utredningen väljer dels att behålla olika bidragssystemen är det viktigt att få ett gemensamt system för prövning av bidragsformer och därmed också för styrningen av bidragen. Utredningen har på ett tydligt sätt klargjort utgångspunkterna när det gäller organisationsbidrag (röst/intresseorganisation) verksamhetsbidrag (service), projekt (tillfällig) och att uppdragsersättning (producera tjänster) skall inte anses vara bidrag.

SIOS delar och vill betona utredningens synsätt om att organisationsbidrag bidrar till den grund av långsiktigt inriktad kärnverksamhet som varje självständig organisation vilar på samt att detta är en förutsättning för att andra typer av bidrag ska fungera väl i organisationen.

Enligt SIOS brister dock utredningen i att man inte gjort en analys vad ett grundläggande stöd kan innebära när det gäller bidragsnivåer. Detta hade varit värdefullt dels för att hitta en referensram i fråga om resurser (anslagnivå) men dels även för att skapa förutsättningar för gemensam förhållningssätt och lika behandling.

Långsiktighet och förutsägbarhet är viktiga. Förslaget om att i möjligaste mån reglera bidrag genom förordningen är ett steg på vägen. I den nuvarande budgetordningen får organisationerna ganska sent (genom regleringsbrev) besked om man tilldelats bidrag eller inte. SIOS anser att beslut om stöd till de ideella organisationerna skall tas i vårbudgeten. Detta skulle innebära att ansökningar och beredning/beslut av bidragsgivande myndighet skulle vara klara strax innan regleringsbrevet.

5 Villkor för bidrag till ideella organisationer

5.5 Principer för villkor för bidrag till ideella organisationer

SIOS ansluter sig till förslaget om principer för villkor för bidrag som:
de syften/ mål som gäller för statsbidraget ska i någon form utgöra villkor för rätten att uppbära statsbidrag; organisationen ska ha en demokratisk uppbyggnad; föreningens syfte ska också vara förenligt med de värderingar som präglar ett demokratiskt samhälle och verksamheten får inte strida mot demokratins idéer; krav på ett visst minsta antal medlemmar bör kunna ställas när det gäller organisationsbidrag, lokal eller regionalt förankrad verksamhet eller ha ett riksintresse och möjligheten att ge etableringsstöd under några år.

SIOS noterar med tillfredsställelse förslaget om att regeringen tar initiativ till att se över de förordningar som reglerar bidragsgivningen till ideella organisationer. SIOS vill särskilt betona nödvändigheten av att om en förordning förändras så att antingen fler eller färre organisationer blir berättigade att få bidrag ska anslaget anpassas i motsvarande grad.

5.6 Principer för redovisning och återrapportering

SIOS ställer sig bakom utredningens förslag när det gäller principer för redovisning och återrapportering.

6 Den ideella sektorns övriga finansiering

Utredningen ger en översikt över ideella sektorns inkomstkällor (insamling donationer, gåvor, spel och lotterier) där man bland annat lyfter frågan om avdragsrätt för medlemsavgifter. Dessutom går man igenom olika utredningar (idrottsutredning, utredning om spelreglering, m.fl.) och analyserar viss skattelagstiftning och skatteunderlättnader.

När det gäller övrig finansiering anser SIOS att det är viktigt att ideella organisationerna ska sträva efter att dryga ut sina resurser genom olika inkomstkällor och att staten ska inom det generella skattesystemet direkt och i möjligaste underlätta och på detta sätt främja det ideella. Övrig finansiering ska, enligt SIOS, ses i första hand som komplettering till och inte som ersättning för grundstödet, eftersom den är varierande och oftast av övergående art i och med dess starka koppling till den aktuella politiken.

Den finansiering som är omfattande och därmed har påtaglig påverkan såsom donation eller överskott från spel är kopplad till känslor (humanitet) eller hälsan (idrotten) är förunnat några få och stora organisationerna och saknar betydelse för de flesta mindre organisationerna. Lika liten betydelse har avdragsrätten för medlemsavgiften eftersom det handlar dels om låga avgifter bland medlemmar med låga inkomster (skatteeffekter) och de som vars engagemang och insatser innebär t o m egen finansiering av direkta kostnader (ideellt arbete på riktigt) eftersom den egna organisationen saknar resurser.

Även om medvetenhet om betydelsen av ideellt engagemang får allt större genomslag hos exempelvis företag och betydelsefulla samhällsaktörer (socialt ansvar) kommer deras bidrag i form av donationer eller sponsring alltid bygga på marknadsmässiga bedömningar där storlek/omfattning och genomslag kommer att vara vägledande för beslutet. I detta fall kommer de mindre (som utgör flertal) organisationerna att förbises.

SIOS anser att om samhället vill främja och stödja föreningslivet borde man tillgå långsiktiga lösningar inom de generella skatte- och transfereringssystemen. När en organisation erkänns av staten som ideell skall den i likhet med andra anses uppfylla kraven för att få förmåner/lättnader. Insatserna, om man väljer att stödja, skall vara återkopplade och relaterade till de största utgiftsposterna inom en föreningsekonomi. Några förslag är: personal – minskade avgifter/subvention till anställning (intresse/allmänna organisationer), verksamhet – moms (verksamhetsbaserade organisationer), lokaler – befrielse/subvention (lokala föreningar).

7 Stärka och utveckla statistikförsörjningen

7.4 Hushållens ideella organisationer

SIOS har inte samlad uppfattning om förslaget om att HIO redovisas som en egen sektor. Detta beror på att information och kunskap om hitillsvaranade statistikförsörjning saknas. Rent principiellt är det viktigt med statistik men de insatser och belastning på föreningslivet måste vara väl motiverade. Då sektorn utgör en väsentlig del av BNP bör den redovisas i den

årliga statistikproduktionen. Ur vår synpunkt bör den innehålla även variabler/uppgifter så att det finns möjlighet att bryta ut siffror som är relevanta för våra organisationer.

8   Forskning om det civila samhället i ett nytt sekel

8.4   Förslag om forskning om det civila samhället i ett nytt sekel

SIOS stödjer utredningens förslag om: ett flervetenskapligt grundforskningsprogram för forskning om det civila samhället, forskningsbaserade studier för grundläggande kunskap om det civila samhället och spridning av forskningsbaserad kunskap.

SIOS har däremot principiella invändningar om att finansieringen sker inom ramen för det samlade anslaget till ideella sektorn, dels för att utredningens andra förslag ej genomgått en ekonomisk analys av behoven, dels att forskning ska ha en oberoende ställning gentemot sektorn. Enligt vårt synsätt kan forskningsstrukturer i framtiden vara en aktör (uppdrag av bidragsgivande myndighet) när det gäller den oberoende utvärdering av bidrag/system som inte är resultatstyrda.

SIOS styrelse

Aycan Bozarslan
ordförande

Amadeu Batel
viceordförande

Milinko Mijatovic
föredragande